

ANLAM ÇÖZÜMLEME TABLOLARININ SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ ÖLÇME DEĞERLENDİRME SÜRECİNDE KULLANIMI

Using of Semantic Feature Analysis in The Assessment Process of Social Studies Teacher Candities

Yrd. Doç. Dr. Gül TUNCEL

*Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü, Sosyal
Bilgiler Anabilim Dalı*

ABSTRACT

Semantic feature analysis is an effective for demonstrating relationships among concepts with in category. It can be used with individuals or with groups of students using expository or narrative text. In this research semantic feature analysis is used as an evaluation tool.

The research's method is planned as case study and sample of research is composed by 60 teacher candidates that have attended in Social Studies department in Marmara University. Data's of research are obtained with semantic feature analyses and semi-structure interview form that prepare by researcher. It is analysed datas that is obtained by descriptive analysis.

To social studies teacher candidates are asked both classical questions and semantic feature analysis based questions in philosophy exam. Findings are analysed by categorize in the way of analysis, synthesis, classification and comparison.

***Anahtar kelimeler:** Social Studies teaching, assessment in instruction, semantic feature analysis.*

ÖZET

Anlam çözümleme tabloları bir öğrenme etkinliği olarak kullanıldığı gibi değerlendirme aracı olarak ta kullanılmaktadır. Öğrencilerin bilgi, kavrama, sınıflandırma, karşılaştırma, yorumlama düzeylerinde neler

öğrendiğini ortaya koymada önemli bir yere sahip olan anlam çözümleme tabloları bu araştırmada da değerlendirme aracı olarak kullanılmıştır.

Araştırma modeli durum çalışması olarak tasarlanmıştır. Çalışma grubunu 2010-2011 eğitim öğretim yılında Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ana bilim dalında 1. sınıfa devam etmekte olan 60 öğrenci teşkil etmektedir. Çalışmanın verileri araştırmacı tarafından hazırlanan anlam çözümleme tabloları ve yarı yapılandırılmış görüşme aracılığıyla elde edilmiş ve betimsel analiz vasıtasıyla çözümlenmiştir.

Sosyal Bilgiler dersi öğretmen adaylarına Felsefe dersinin final sınavında hem geleneksel türdeki sorular yöneltilmiş hem de anlam çözümleme tablosuna dayalı değerlendirme yöntemi kullanılmıştır. Öğretmen adaylarına 4 adet anlam çözümleme tablosuna dayalı soru yöneltilmiştir. Bunlardan elde edilen bulgular analiz, sentez, sınıflandırma ve karşılaştırma gibi çeşitli düşünme becerileri açısından kategorize edilerek çözümlenmiştir.

***Anahtar Kelimeler:** Sosyal bilgiler öğretimi, öğretimde değerlendirme, anlam çözümleme tabloları.*

1.GİRİŞ

Yurt içinde ve yurt dışında yapılan çalışmalar Sosyal Bilgiler dersinde farklı yöntem, strateji ve tekniklerin kullanıldığını göstermektedir. Bu yöntem, teknik ve stratejilerin, öğretmen adaylarının akademik başarı seviyelerini yükseltebildiği gibi bazen de onların gelecekte kullanacakları yöntem, teknik ve stratejilerin şekillenmesinde etkili olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Amerikan literatürüne de *semantic feature analysis* terimiyle (Fredericks ve Cheesebrough, 1993) geçen *anlam çözümleme tabloları* bu çalışmanın temel araştırma va uygulama konusunu teşkil etmektedir.

Anlam çözümleme tabloları konunun içinde yer alan kavramlar arası ilişkileri gösteren, öğrenciler tarafından konuların tanımlayıcı ve ayırt edici özelliklerinin öğrenilmesinde etkin rol oynayan bir öğretim stratejisidir (Pittelman, Heimlich, Berglund ve French, 1991: 65; Turgut, Baker, Cunningham ve Piburn, 1997).

Anlam çözümleme tabloları öğrencilerle birlikte hazırlanarak onların katılım gösterdiği bir etkinlikle iki boyutlu bir tablo olarak geliştirilmektedir. Tablonun bir boyutunda özellikleri çözümlenecek olan

konu, kategori, kitap vs yer alırken diğer boyutta özellikleri çözümlenecek olan nesnenin veya konunun hangi temalar açısından çözümleneceği bulunmaktadır. Bu şekilde anlam çözümlene tabloları bir sınıf etkinliği olarak (Çağlayan, 2006: 29; Gürlek, 2002) ta uygulanabilir. Böylece öğrenciler daha önceki bilgileri ile yeni karşılaştıkları bilgileri birbirine bağlama imkânı bularak bilgiyi yapılandırmış olmaktadır.

Bu strateji öğrencilerin, belirli bir konuyu ya da belirli bir konunun bölümlerini analiz etmelerini desteklemektedir. Bir başka deyişle anlam çözümlene tablolarının temel fikri, öğrencilerin bir konunun belirli niteliklerini ya da farklı niteliklerini ortaya koymaları ve hatta karşılaştırma yapmalarıdır. Böylece anlam çözümlene tabloları öğrencilerin sistematik bir şekilde düşünmelerini, konuyla ilgili bilgilerini harekete geçirerek çeşitli bilgilerle yeni karşılaştıkları bilgileri ilişkilendirmelerini ve konunun anahtar kavram ve terimlerini organize etmelerini, öğrendikleri konuları belirli bir bakış açısıyla yorumlamalarını sağlamaktadır (Johnson ve Pearson, 1984; Matter ve Jaffe, 2002).

Anlam çözümlene tabloları bir öğrenme etkinliği olarak kullanıldığı gibi değerlendirme aracı olarak ta kullanılmaktadır. Öğrencilerin bilgi, kavrama, sınıflandırma, karşılaştırma, yorumlama düzeylerinde neler öğrendiğini ortaya koymada önemli bir yere sahip olan anlam çözümlene tabloları bu çalışmada da değerlendirme aracı olarak kullanılmıştır. Araştırmanın amacı hem öğretmen adaylarının farklı değerlendirme araçlarıyla karşılaşmalarını sağlayarak ilerideki uygulamalarına örnek teşkil etmek hem de onları anlam çözümlene tabloları ile değerlendirerek geleneksel sınav soruları arasındaki farkı ortaya koymaya çalışmaktır. Bu bağlamda araştırmanın problemi Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının 1.sınıfta almış oldukları *Felsefe* dersi final sınavındaki akademik başarı düzeylerinin değerlendirilmesinde anlam çözümlene tablolarının etkililiğini tespit etmektir.

2. Yöntem

2.1. Araştırma modeli

Araştırma modeli durum çalışması olarak tasarlanmıştır. Durum çalışması yöntemi, sınırlı sayıda değişkeni inceleyerek belirli kuralları

takip etmek yerine tek bir durum ya da olayın derinlemesine incelenmesidir (Davey, 2009). Bu durumda durum çalışmaları deneysel çalışmaların aksine genelleme amacıyla değil, özel durumun kendine has bağlamında değerlendirilmektedir (Marrais ve Lapan, 2004).

2.2. Çalışma grubu

Çalışma grubunu 2010-2011 eğitim öğretim yılında Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ana bilim dalında 1. Sınıfa devam etmekte olan 60 öğrenci teşkil etmektedir. Durum çalışması yönteminin gereği araştırmadan elde edilen bulgular sadece bu çalışma grubu için genelleştirilmiştir.

2.3. Verilerin toplanması

Çalışmanın verileri araştırmacı tarafından hazırlanan anlam çözümleme tabloları ve yarı yapılandırılmış görüşme aracılığıyla elde edilmiştir.

2.4. Verilerin analizi

Araştırmadan elde edilen veriler betimsel analiz vasıtasıyla çözümlenmiştir. Betimsel analiz, verilerin belirli temalara göre organize edilerek araştırmanın problemi ve boyutları dikkate alınarak sunulması olarak tanımlanabilir (Birgin, 2008).

3. Bulgular ve Yorum

Araştırmanın bulguları sınav kâğıtlarından elde edilen bulgular ve görüşmelerden elde edilen bulgular olarak sınıflandırılmıştır.

3.1. Sınav kâğıtlarından elde edilen bulgular

Sosyal Bilgiler dersi öğretmen adaylarına *Felsefe* dersinin final sınavında hem geleneksel türdeki sorular yöneltilmiş hem de anlam çözümleme tablosuna dayalı değerlendirme yöntemi kullanılmıştır. Öğretmen adaylarına 4 adet anlam çözümleme tablosuna dayalı soru yöneltilmiştir. Bunlardan elde edilen bulgular analiz, sentez, sınıflandırma ve karşılaştırma gibi çeşitli düşünme becerileri açısından kategorize edilerek çözümlenmiş ve aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

ANLAM ÇÖZÜMLEME TABLOLARININ SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ ÖLÇME DEĞERLENDİRME SÜRECİNDE KULLANIMI

Tablo 1. Anlam çözümleme tablolarından elde edilen bulgular

Kategoriler	Doğru cevaplayan öğretmen adayları	Toplam öğrenci
Analiz	20	60
Sentez	18	
Sınıflandırma	32	
Karşılaştırma	20	

Öğretmen adaylarının % 50'si kendilerine verilen anlam çözümleme tablolarından sınıflandırma becerisine yönelik olarak hazırlanan tabloyu doldurmayı başarmışlardır. Ancak öğretmen adaylarının % 30 gibi bir kısmı analiz, sentez ve karşılaştırma becerilerine ait tabloları doldurabilmişlerdir. Bu da öğretmen adaylarının çoğunun, Sigel (1991: 43) tarafından analiz, sentez, sınıflandırma ve farklı çeşitlerdeki muhakeme becerileri olarak tanımlanan düşünme becerilerini kazanamadıklarını göstermektedir.

Öğretmen adaylarına verilen ölçütler açısından ütopya üzerine yazılmış eserleri çeşitli ölçütler açısından karşılaştıracakları bir anlam çözümleme tablosu verilmiştir. Tablo 2'de bu soruyla ilgili olarak öğretmen adaylarından birinin doldurmuş olduğu anlam çözümleme tablosu görülmektedir. Örnekten de anlaşıldığı gibi öğretmen adayı, okuduklarını çeşitli kategoriler açısından analiz edememiş, dolayısıyla karşılaştırma işlemini de yapamamıştır. Zira eserlerden birini anlatması istendiğinde öğretmen adayı rahatlıkla okuduklarını aktarabilmektedir.

Tablo 2. Örnek Anlam Çözümleme Tablosu

	Devlet	Ütopya	Güneş Ülkesi	Yeni Atlantis
Yönetim		51 kentten oluşur. Adada yaşarlar.	Hoh başkanıdır. Ve Akil, Güç, Saflık adında üçer dinciden vardır.	Çok uzaktaki yaşarlar.
Eğitim	İnsanlar 6 saat çalışıyor-mektedirler.			
Aile	Sınıf ayrımı yoktur. Aile başkanı vardır.	Ataerkildirler.	Kadın ortak maldır.	
Ekonomik hayat	Tarıma dayalıdır.	Zanaatkarlar vardır.	Tarıma dayalıdır.	
Sosyal hayat				

GÜL TUNCEL

Yine Tablo 3'te başka bir anlam çözümleme tablosu örneği verilmiştir. Bu tabloda da Öğretmen adaylarının verilen ölçütler açısından felsefi akımların karşılaştırılması istenmiştir. Örnekten de anlaşılacağı gibi öğretmen adayları verilen ölçütler açısından felsefi akımları karşılaştıramamıştır. Buna karşılık aynı soru klasik olarak sorulduğunda genel olarak bütün felsefi akımları açıklayabilmektedir. Bu da göstermektedir ki öğretmen adayları okuduklarını analiz, sentez ve karşılaştırma yapma becerilerine sahip bulunmamaktadır.

Tablo 3. Örnek Anlam Çözümleme Tablosu

	Temsilcileri	Bilginin kaynağı	Bilginin niteliği	Bilginin ölçütü
Rasyonalizm		Akal		
Empirizm		Deney Gözlem	Öznel	
Entüisyonizm				
Pragmatizm		Problemleri çözen şey		Doğru bilginin ölçütü yararlı olmasıdır.
Pozitivizm		olgu		

Tablo 4'te diğer bir öğretmen adayının anlam çözümleme tablosu verilmiştir. Bu tabloda da öğretmen adaylarının izledikleri *Matrix* filmiyle Platon'un *İdealar Kuramını* analiz ederek karşılaştırmaları istenmiştir. Ancak öğretmen adaylarının % 70 gibi bir çoğunluğunun doldurdıkları tablo aşağıdaki örneğe benzer şekildedir. Bu da öğretmen adaylarının derste işledikleri konularla farklı durum ve şekillerle karşılaştıklarında aralarındaki ilişkiyi kuramadıklarını göstermektedir.

Tablo 4. Örnek Anlam Çözümleme Tablosu

) Matrix ve İdealar Kuramını aşağıdaki ölçütler açısından karşılaştırınız.		
	Matrix	İdealar Kuramı
Kahraman	Neo	
Nitelik	Gerçek	Aldatıcı
Gerçeklik		
Amaç	Yasadışı yoldan kurtulmak	

ANLAM ÇÖZÜMLEME TABLOLARININ SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ ÖLÇME DEĞERLENDİRME SÜRECİNDE KULLANIMI

Tablo 5'te sunulan anlam çözümleme tablosunda öğretmen adaylarının felsefenin çalışma alanlarını belirli temalar açısından sınıflandırmaları istenmiştir. Öğretmen adaylarının % 50 gibi bir çoğunluğu daha çok sınıflandırma becerisine dayalı olan anlam çözümleme tablosunu aşağıdaki örnekteki benzer bir şekilde doldurmayı başarmıştır. Bu da öğretmen adaylarının düşünme becerileri içerisinde sınıflandırma becerisine daha fazla sahip olduklarını göstermektedir.

Tablo 5. Örnek Anlam Çözümleme Tablosu

	Başlıca temsilcileri	Temel soruları	Temel görüşleri
Bilgi felsefesi	Cartes, Barpson, Farabi, Locke, Sokrates, Platon, Aristoteles, Hume	Derin bilgi var mıdır? Bilginin ölçüsü nedir? Bilginin kapsamı nedir?	Herşeyin bilgi sayesinde de kazanılacağı savunulur. Bilginin kapsamını araştır.
Varlık felsefesi	Aristoteles, Farabi, Platon, Sokrates	Varlık nedir? Varlığın kapsamı nedir? Varlık var mıdır?	Varlık, dış nesnel gerçekliği olan herşeydir. Varlığın ötesinde başka bir varlık var mıdır? Akıl kavrayabilir mi?
Ahlak felsefesi	Sokrates, Platon, Aristoteles	Evrensel etik yasası var mıdır? Ahlakın ölçüsü nedir? İhtiyaçlar için ne tür kurallara ihtiyaç vardır?	İnsanlık edeninin ne olduğunu, ahkâmı olup olmadığını araştır. Buna göre ahkâmlar oluştur.
Siyaset felsefesi	Campanello, Bacon, Platon, T. More	Meritokrasi nedir? İdeal devlet nasıl olur? Epimenides'in kavramı nedir?	İdeal bir toplumun nasıl olması gerektiğini araştır.

3.2. Yarı yapılandırılmış görüşmeden elde edilen bulgular

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının, anlam çözümleme tabloları aracılığıyla değerlendirilmenin akademik başarıları ve düşünme becerileri üzerindeki etkileri açısından görüşleri alınmış ve aşağıdaki tablo 6'da özetlenerek sunulmuştur.

Tablo 6. Görüşmeden elde edilen bulgular	
Kategoriler	Ortak İfadeler
Genel tutum	...anlam çözümleme tabloları ile değerlendirme yapmanın daha objektif olduğunu düşünüyorum, ben de öğretmenlik hayatımda kullanabilirim... Bu tarz değerlendirme araçlarının sınav yapmayı ve okumayı kolaylaştırdığına inanıyorum, öğrencinin gereksiz bilgi yazmasını engelliyor... Anlam çözümleme tabloları ile değerlendirme yapmaya olumlu bakıyorum...

Akademik başarı	...bizim yetiştiğimiz eğitim sistemi genelde ezber sistemine dayandığı için analiz, sentez vs yapmayı öğrenmedik, bu yüzden bu tarz değerlendirme akademik başarımızı olumsuz etkiliyor... Genel olarak akademik başarımız okuduğumuzu tekrar etmeye dayandığından farklı düşünme biçimlerini öğrenene kadar zorlanacağımızı düşünüyorum...
Düşünme becerileri	...analiz, sentez, karşılaştırma gibi düşünme becerilerini öğrenemediğimi farkına vardım, bu becerilerimin gelişmesi için anlam çözümleme tabloları ile çalışmak benim için yararlı olacak... Düşünme becerilerim sadece hafızayı kuvvetlendirmekten ibaret, oysa farklı düşünme biçimleri olduğunu da görüyorum... Üst düzey düşünme becerileri edinmek için anlam çözümleme tabloları gibi alternatif değerlendirme yollarına ihtiyacımız olduğunu düşünüyorum...

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sınav kâğıtlarında yer alan geleneksel sorulara verdikleri cevaplarla karşılaştırıldığında anlam çözümleme tablolarındaki başarılarının daha düşük olduğu görülmektedir. Öğretmen adaylarının büyük bir çoğunluğu geleneksel tarzdaki sorulara doğru cevap vererek bilgiyi kazandıklarını ama bu bilgi üzerine üst düzey düşünme becerilerini kullanamadıklarını sergilemişlerdir. Bu da göstermektedir ki, çağımızda meydana gelen yenileşme ve değişmelere paralel olarak öğretmenin de eğitimdeki rolünü yeni gelişmelere uyum sağlayacak şekilde değiştirmesi, dolayısıyla çağa uygun bireyler yetiştirmesi gerekmektedir (Semerci, 1999: 210). Bu durumda modern dünyada ülkemizin ihtiyaç duyduğu insan tipini yetiştirebilmek için öğretmenlerin görevlerinin içersinde düşünme eğitimi de olmalıdır.

Buna ek olarak Kazancı'nın (1989) da belirttiği gibi öğrencilerin düşünemedikleri ve bu yönde yetiştirilmediklerine yönelik eleştiriler çoğunlukla öğretmenlerin bu konuda kendilerini yeterince geliştiremediklerinden kaynaklanmaktadır. Zira üst düzey düşünme becerilerine sahip bir birey, sadece bilgiyi edindirmeyi hedeflemiş bir öğretmenle değil çeşitli otoritelerden bağımsız olarak öğrencisini kendi kendine düşünmeye yönelten bir öğretmenin yardımı ile gerçekleştirilebilir (Sayın, 1990:26). Dolayısıyla ilköğretim kademelerinden yükseköğretim kademelerine kadar öğretmenlerin

kendilerini üst düzey düşünme becerileri doğrultusunda geliştirmeleri ve öğrencilerini de aynı doğrultuda yol almaya sevk etmelidir.

KAYNAKLAR

- Birgin, O. 2008. *Alternatif Değerlendirme Yöntemi Olarak Portfolyo Değerlendirme Uygulamasına İlişkin Öğrenci Görüşleri*. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi. Kış 2008. 6(1). 1-24.
- Çağlayan, Ç. 2006. *Sekizinci Sınıf Fen Bilgisi Dersi Genetik Ünitesinin Öğretiminde Kavram Haritalarının Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarılarına ve Kavram Kazanmalarına Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim ABD. Adana.
- Davey, L. 1991. *The Application of Case Study Evaluations*. Practical Assessment, Research & Evaluation. Çev: Tuba Gökçek. İlköğretim Online, 8(2). s:1-3, 2009. [Online]: <http://ilkogretim-online.org.tr>.
- Frederricks, A. D. & Cheeseburg, D. L. (1993). *Science for All Children: Elementary School Methods*. Harper Collins Publishers: New York (USA).
- Gürlek, M., 2002. *Orta Öğretim Biyoloji (Botanik) Öğretiminde Anlam Çözümleme Tabloları, Kavram Ağları ve Kavram Haritalarının Uygulanması*, Yüksek Lisans Tezi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Biyoloji Eğitimi ABD. Van.
- Johnson, D. D., & Pearson, P. D. (1984). *Teaching reading vocabulary*, 2nd ed. New York, NY: Holt, Rinehart and Winston.
- Kazancı, O. (1989). *Eğitimde “Ne” Düşünmek mi “Nasıl” Düşünmek mi?*. Çağdaş Eğitim. 14 (145): 19-24.
- Marraiss, K. D. & Lapan, S. (eds) (2004) *Foundations for Research: Methods of Inquiry in Education and the Social Services*. Lawrence Erlbaum Associates, Mahwah, NJ.

- Sayın, Ş. (1990). Çağdaş Eğitimde Amaç ve Yöntem: Yaratıcı Toplum Yolunda Çağdaş Eğitim. Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yayınları 1. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Semerci, N. (1999). *Öğretmenin Görevi: Düşünmeyi Geliştirmek*. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. C: 9. S: 1. S: 209-216. Elazığ.
- Turgut, F., Baker, D., Cunningham, R., Piburn, M. (1997). İlköğretim Fen Öğretimi, YÖK/ Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi Yayınları, Ankara.